

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ФИЛОСОФСКО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПРИЛОЖНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА СОЦИОЛОГИЯ“

АНОТАЦИЯ И ПРИНОСНИ МОМЕНТИ

В НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ

на

доц. д-р Иво Ангелов Христов

на основание чл. 76, ал.1 т.4 от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ

За участие в конкурс за заемане на академична длъжност „професор“, област на висшето образование 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“ (социология – социология на правото)

I. Изследователските ми търсения и приноси моменти в публикациите, написани след хабилитирането ми като доцент в Пловдивски университет през 2009 година, с които участвам в настоящия конкурс са в няколко направления. Те могат да бъдат описани по следния начин:

1. Социологически изследвания в областта на социологията на правото и правната регулация в България. Те могат да бъдат групирани в две основни направления: изследвания на правната регулация на социалистическото общество и т.нар. „преход“ и изследвания в отделни сектори – главно правораздаване и правоприлагане, законодателство, енергетика и гражданско общество. На тези проблеми са посветени: „Правото на прехода“ –В: „Мрежите на прехода. Какво всъщност се случи в България след 1989 г.“, София, ИК „Изток – Запад“, (в съавторство с И.Чалъков, А.Бунджулов, Л.Деянова, Н.Николова, Т.Митев, Д.Деянов, Б.Славенков, О.Симеонов, Пл. Чипев, Веселин Стойнев и Ст. Фелиси), стр. 64 – 116, 2008, ISBN 9789543214440; „Черните дупки на българската енергетика“ София, ИК „Изток – Запад“ (в съавторство с И.Чалъков и Т.Митев), 2011, ISBN 978-954-321-801-1; „(Не)станалото правово общество в България“ (сборник студии) София, Център за академични изследвания, (като съставител и автор на статията „Rule of Law – граници и възможности“), стр.206 – стр. 240, изд. „Рива“, ISBN 978-954-320-411-3, 2012; статията 'Publicity and Law in Bulgarian Context' in: Review of History and Political Science, June 2014, Vol. 2, No. 2, pp. 267-279 ISSN: 2333-5718 (Print), 2333-5726 (Online), Published by American Research Institute for Policy Development, USA <http://aripd.org/journal/index/rhps/vol-2-no-2-june-2014-current-issue-rhps>, както и адаптираната студия: 'Das Recht im Regime der Modernisierung. Der Fall Bulgarien 1878 – 1944', Ivo HRISTOV – im: 'Konflikt und Koexistenz. Die Rechtsordnungrn Sudosteuropas im 19. und 20. Jahrhundert. Bd. I: Rumänien, Bulgarien, Griechenland, hg. Von Jani Kirov, Gerd Bender und Michael Stolleis, Vitorio Klostermann Frankfurt am Main 2015, s. 897 - 930, ISSN 1610-6040, ISBN 978-3-465-04246-4. Всички те са продукт на участието ми в множество национални и международни научноизследователски проекти, както и в множество специализации – най-вече в Германия: Институт „Макс Планк“ – Франкфурт на Майн и Гьоте

Университет – Франкфурт, и в САЩ – във „Фернан Бродел“ център на Щатски Университет Ню Йорк.

2. Изследвания на обществата на прехода и специфики на българския случай на „преход“. На тези проблеми са посветени статиите: „Диалогът Изток-Запад: многопосочност на прочитите“, Благоевград: Издателство на ЮЗУ, 2015. „ За характера на "кризата", стр. 168 -174, ISBN 978-954-00-0041-1; „Пред пепелището на нестаналото българско общество“ –в “Eastern Academic Review”, юни, 2016, <http://www.e-acadjournal.org/>; ISSN 23677384(Online) и монографията „Пред пепелището на нестаналото българско общество“, Пловдив, 2016, 200 стр., ISBN 978-619-7249-08-8, която ще бъде разгледана раздел II.

3. Геополитика и сравнителни изследвания, посветени на различни проблеми, отнасящи се до Турция, Русия, Украйна и др. Вж. приложените статии: „Новата турска външна политика и предизвикателствата пред сигурността на България“ сп. „Геополитика“ 2014/бр.1 ISSN 1312-4579 стр. 28-37; „След Минск – 2: целите и залозите на „Операция Украйна“, сп. „Международни отношения“, година XLIV, бр. 2, 2015, стр. 43 – 52. ISSN 0324-1092; „The Return of Turkey: The Return of Empire or Something Else..“, p.13–26, -in: „Siyaset, Ekonomi ve Toplum, “Catisma Cozumu, Isbirligi ve Demokratiklesme Icin Yerel ve Uluslararası Perspektifler”, Kongre Bildirileri Tam Metinleri Birinci Baski: Subat 2015. ISBN: 975 – 520 – 230 – 3. Istanbul, Marmara University www.gundogan.com; „The Bulgarian Rule over Western Thrace 1912 –1919” – В: “Dunden Bugune Bati Trakya. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler”, 23-24 Ekim 2014 Istanbul, p. 119 – 124. ISBN 978-975-7739-85-2. В значителна степен те са продукт на участието ми в множество международни научноизследователски проекти, както и в специализации като стипендиант – изследовател в ARIT (American Research Institute in Turkey) - Истанбул, Турция и като участник в международни конференции и симпозиуми в Университет Мармара – Истанбул, Истанбулски университет – Исторически факултет, Университет „Сюлейман Шах“ – Истанбул, Университет Текирдаг, изследователска работа в международната платформа ABAND и др.

В заниманията ми в посочените по-горе направления може да бъде прокарана известна логическа линия, доколкото изследователският интерес постепенно бе воден от частното към все по-общото, т.е. от концентрирането върху определен отделен обществен сектор към все по-широк контекст, превръщащ се в предмет на изследване. Това е напълно обяснимо, тъй като социологическият анализ на конкретна специфична област – в случая правото и правната регулация, като първоначална моя специализация, неминуемо налага изследване на обществения контекст, който го прави възможен, необходим или точно обратното – социална регулативна периферия без особено значение. Тази скрита социална логика и нейното следване предопредели моите изследователски и научни търсения. По този начин стана възможен аотириания монографичен труд, който в някакъв смисъл се явява междинно обобщение на извършените дотук научни дирения и стъпващ върху техните емпирични и теоретични натрупвания.

II. Анотация на публикуван монографичен труд съгласно чл. 76, ал.1 т.4 от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ

Монографичният ми труд под заглавие „**Пред пепелището на нестаналото българско общество**“ (Пловдив, Издателство „Студио 18“, 2016) в общ обем от 200 стр. се състои от уводна част, три глави и приложена литература.

Първа глава **„Възможна ли е демокрация в България?“** е посветена на проблема за възможността актуалното българско „преходно“ общество да бъде демократично. Анализът тръгва от „очевидното“ - схващано като общосподелено - становище за т.нар. „криза“ на българската демокрация двадесет и шест години след началото на обществените промени у нас. **Целта на изследването е да докаже, че видимите външни проявни форми на съществуващ социален проблем, са както подвеждащи, така и едновременно с това възможен аналитичен „вход“ към разкриване на действителния социален проблем, неговият генезис, неговата социална логика и неговото развитие.** В случая с кризата на българската „демокрация“ в условията на преход става ясно, че външните епидермални болезнени характеристики, разкриващи социален проблем **прикриват кой собствено е проблемът.** За тази цел в първа глава е разгърнат сравнителен теоретичен паралел между „кризата на демокрацията“ и нейните характеристики, присъщи за западната демократична система от средата на 70-те години на 20 в., анализирани в известния доклад „Кризата на демокрацията“ с автори М.Крозие, С.Хънтингтън и Й.Уатануки, предназначен за нуждите на Трилатералната комисия и кризата на българската „преходна“ демокрация с нейните външни проявни форми. Това е сърцевината на първа глава.

Приносните моменти тук се свеждат до следното:

1. Условният теоретичен паралел на двата модела разкрива, че е налице частично подвеждащо **външно сходство** в проявните кризисни форми, но не на един и същ социален модел, а на **съвършено различни социални „предмети“, имащи различен генезис, различна структура и различна историческа съдба.** Поставянето на общ политкоректен етикет „демокрация“, прикрива съвършено различни социални съдържания. Т.нар. „криза“ на западната демокрация, визирана в трилатералния доклад, набелязва структурни кризисни процеси на **развито политическо представителство и форми на държавно управление.** Накъсо – онова там е криза на развитието, породено от възхода на средната класа и нейните претенции към държавата на „всеобщото благоденствие“. Кризисността на западния модел е породена именно от това, че политическата и икономическа система в съществуващите към средата на 70-те години институционални форми и параметри влиза в противоречие социалноикономическите резултати, които тази система е дала възможност да възникнат.

2. „Нашата“ ситуация е коренно различна не просто поради времевата пропаст, отделяща тези процеси от българския „преход“. Тя е социално **същностно различна.** Външните проявни форми на криза на политическата система, привидно са сходни: криза на политическото представителство, криза на политическите партии, отлив на „електората“ от активна политическа дейност, декоративен парламентаризъм и т.н. **Това което наблюдаваме обаче не е криза, в специфични български форми, на действаща политическа система и на демократичен режим като цяло, а проявни форми на отсъствие на такива.** В основата на нашия феномен стоят базисни социални причини, които правят **невъзможен демократичен режим у нас. Демокрация като политическа форма на съвременното българско общество не може да съществува, тъй като този политически режим е лишен от своите съществени социални предпоставки. Нещо повече – твърдя, че отсъстват обществени предпоставки на наличието въобще на политика и политическа сфера в съвременното българско общество.**

3. Причините за това се крият в социалната логика на българският преход, който имаше за своя сърцевина два мащабни **взаимноизключващи** се процеса. Първият бе оформяне на висшия номенклатурен слой като активен субект на социалната промяна, превръщаща го единствен собственик и разпоредител с ключовите икономически и властови ресурси в обществото. Вторият бе в пряка корелация с първия – систематично и последователно **елиминирани** на базови социални, институционални и икономически предпоставки, допускащи оформяне на алтернативни социални групи, конкуренти и претенденти за съществуващия или перспективен икономически и властови ресурс. Следователно, структурираната през 90-те години институционална система, включваща външни показни параметри на демократичен политически режим, не кореспондираше с реалните процеси на генериране и дистрибуция на властови и икономически шансове. Колкото повече тази система се стабилизира в годините, толкова повече тя елиминира ключова предпоставка за реално функционираща демокрация – създаване и функциониране на палитра от конкуриращи се социалноикономически интереси и техните носители. Обратно – тя има за цел концентрация на властовия и икономически ресурс в тесен олигархичен кръг. Този базов социален дизайн и логика на системата влиза в изначално противоречие с установената формално-институционална, демократична по външни параметри, управленска система. **Оттук постепенно изкрystalизира противоречие между властовата и икономическа концентрация в тесен социален кръг от една страна и поддържането на институционалната имитация на развит демократичен режим, от друга.** Това противоречие получава външните белези на „криза на демократичния модел“ без той въобще да се е състоял.

Втората част на първа глава е посветена на последователното критично анализиране и оттам – отхвърляне на предлаганите „решения“ на така очертаните проблем – промяна конституционния дизайн, на изборната система, въвеждане на тотална „пряка“ демокрация, участие на „гражданското“ общество в законодателния процес, „манталитетът“ като универсално обяснение за всички обществени проблеми и т.н. Всички те служат като отлична илюстрация, че когато липсва разбиране за характера и естеството на действителния социален проблем, няма как предлаганите социални решения да са други, освен неадекватни.

Втора глава, дала заглавието на монографията **„Пред пепелището на нестаналото българско общество“** е посветена на историческото структуриране на късния социализъм и „преходното“ общество, чиято социална логика закономерно генерира каскадата от социални проблеми, на които е посветена глава първа. Материята е организирана и третирана предимно в духа на предметните и методологически императиви на теорията на модернизацията (специално за българския случай е почерпено много от трудовете на Г.Димитров – най-вече „България в орбитите на модернизацията“, както и резултатите от множеството колективни изследвания в рамките на проектите „Мрежите на прехода“, „Нестаналото правово общество в България“, „Силата на тока“ под ръководството на проф. И.Чалъков и др.); world system анализа на Им. Уолърстийн, както и аналитичните и исторически търсения на Ал. Зиновиев и А. Фурсов, (на които дължа концепцията за социализма като особено „властообщество“ – кратокрация), разбира се, пречупени през българските специфики. Авторът си дава ясна сметка за онтологичните и методологични ограничения на изброените подходи и се е опитвал да търси възможна адекватна пресечна точка между тях. Като основна теза на втора глава се откроява закономерността на случилото се с българското общество в условията на „прехода“, последният разбран като историческо продължение на късния социализъм и опит за решения

на системните противоречия, в които бе заплетен и които той исторически не бе състояние да реши. В този смисъл „преходът“ не може да бъде разбран без разбиране на българският социализъм като инвариант на съветския такъв.

Основните проблеми, на които е посветена втора глава са:

1. Причини за рухването на късния социализъм, като резултат от закономерното зараждане и изостряне на присъщи базови противоречия в него;

2. Очертаване на основни исторически възможни алтернативи за решаване на основното противоречие на късния социализъм: „когато в общи линии технологичната и институционална структура на едно модерно общество бива изградена, но самата тя едва ли може да се „движи“ по-нататък предимно чрез административно управление и контрол. Т.е. очертава се следното **базово противоречие: можеше ли да се запазят достигнатите геополитически и цивилизационни позиции, като едновременно с това се „трансформира“ системата, каквото и да означава това?**“

3. Разкриване на социалноисторическата невъзможност за реформиране на „системата“, под формата на т.нар. „либерализация“ - и оттам третирането на т.нар. „перестройка“ като неграмотна политическа и управленска авантюра на дегенерирал партиен елит. Поради широко разпространеното в специализираната литература становище, указващо този вариант като „пропусната“ алтернатива, втора глава изрично поставя и разглежда този проблем и показва неговата принципна неразрешимост, доколкото решението преминава през елиминиране на господстващия номенклатурен слой и установения от него „кратократичен“ социален модел. Ето защо на практика се реализира вариантът, който стана реално протеклата „история“ на прехода. Той бе съвършено прост и безотказен в своята бруталност и потресаващ в своята ефикасност : да се присвоят активите на „системата“ като се изоставят широки маси на икономически, социален и силов произвол и страната бива трансформирана в треторазрядна периферна територия със затихващи функции.

Трета глава „**Вместо обобщение**“ отново се връща към дефинирания в първа глава проблем, като указва, че всеки опит за предлагане на разрешения на съвременната българска „ситуация“ е функция от разбирането ѝ първо като като проблемна и второ, разбирането на социалното естество на проблема. Преди обаче да се правят предположения за характера на проблема и варианти за решения, трябва да се обърне внимание върху факта, че забравяме важно методологическо правило: често ни убягва генералният проблем, поради постоянното акцентирание върху неговите частни проявления. Това „парцелиране“ пречи да се оцени адекватно реалността. Главните проблеми най-често се виждат и свеждат до въпроса: „Какво е България днес, кой е виновен и оттук - какво е бъдещето ѝ?“. Проблемът с „вината“ – индивидуална или групова, без разбира се да бъде negliжиран, само **прикрива и подменя** изходния структурен проблем: за **социалното естество на общество**, което перманентно продуцира „вини“, и „грешки“, привиждани като причини за нерадостното ни настояще. Т.нар. „проблеми“, привиждани като юридически, институционални, икономически и пр., са само следствия и частни закономерни проявления на „същностния“ проблем, произтичащ от самия характер на общество, произведено от модернизиращата държава за изминалия предходен 45 годишен период и неспособно да преодолее критичния праг на тези модернизационни параметри, за да премине в качествено ново състояние. Резултатът е мащабен социален откат

до състояние на специфично „неоварварство“. Нещото, известно като „преход“ е всъщност закономерното развитие и решение на сърцевинни структуроопределящи противоречия, заложили в предходния период и произтичащи от неговата социална матрица, **но за сметка на достигнатите от него социални и технологични постижения**. Съвършено накратко като основна причина за това следва да се търси в естеството на субекта и формите на модернизацията - модернизация „отгоре“, проведена в административно-властови форми, непроизвела адекватна социална база, която да „поеме“ модернизационния импулс „отдолу“, с оглед евентуално бъдещо автономно социално развитие. От друга страна, абсолютно закономерно невъзникването и развитието на такава масова „база“ е спъвано и блокирано от самото естество на „историческия комунизъм“ – „кратокартия“ (А.Фурсов/Ал.Зиновиев), която във всеки такъв субект привива – напълно основателно – свой конкурент за властта. Т.е. социално-икономическата логика на социалистическата модернизация влиза в остър конфликт с властовата логика на социалната система, реализирала тази модернизация. Разрешението на това противоречие е възможно хипотетично в две принципно различни направления: или „новите“ социални групи, рожби на социалистическата модернизация, да поемат инициативата и да реализират своите интереси, за сметка и върху „костите“ на доминиращия номенклатурен слой, или последният да реализира своята версия за социална промяна. За съжаление у нас такива „нови“ социални групи липсват или са социално незначителни. Т.нар. български „елити“, продукт на гниенето на късния социализъм не могат да бъдат субекти на автентично социално действие, целящо промяна, тъй като първо, те са геополитически марионетки и второ, нямат интерес от социална промяна. А нямат интерес, тъй като са генератори на статуквото, крепители на статуквото и ще бранят яростно това статукво поради семплата причина, че това статукво ги устройва чудесно. Те са бенефициенти на комплексната ситуация и следователно нямат интерес от нейната кардинална промяна. И второ, тъй като са външно зависими и дирижирани, дори чисто теоретично да възникне и плаха идея за някаква промяна на ситуацията от тяхна страна, поради тежките си външни зависимости, това няма да бъде допуснато. Следователно песимистичният, но реалистичен извод е, че днешният български „елит“ е част от проблема, а не част от неговото разрешение.

От друга страна, липсва активна субектност с реална социална тежест, извън олигархическия връх. Като цяло нещото, наречено българско „общество“ е в режим на социален полуразпад, характеризиращ се с практическо отсъствие на обособен и осъзнат социалногрупов интерес. Това обстоятелство не води до създаване на вериги на обществена солидарност и износване на общи „народоспасителни“ каузи. „Спасението“ се вижда чрез и през индивидуално спасение и е много тясно лимитирано – до семейно или много тясно групово капсулиране, или дезертиране от обществения интерес, който не се привива като личен. Потенциалните агенти на социалната промяна са социално изолирани, лишени от икономически и организационен ресурс, обществено резигнирани и по правило - с интелектуално неадекватни картини за света. Това ги прави лесна плячка на силните на деня, като ситуацията допълнително се усложнява от стремително протичащите процеси на тежка деинтелектуализация и маргинализация на значителни маси от хора. Следователно българското общество е поставено в коридор от възможности, чийто параметри и лимити то не е в състояние да прецени и да промени само. Тези лимити са комбиниран продукт на общата геополитическа ситуация и на очертаната по-горе вътрешна социална логика. Авторът не е в състояние да предложи оптимистичен сценарий,

но би бил щастлив ако бъде опроверган, но не с пожелателно мислене или с представянето на желаното за действително, а с конкретна реализация на друга социална алтернатива.

III. Анотация и приносни моменти в студията „Rule of Law – граници и възможности„ публикувана в „(Не)станалото правово общество в България“ (сборник студии) София, Център за академични изследвания, стр.206 – стр. 240, (Иво Христов - съставител на сборника и автор на студията), изд. „Рива“, ISBN 978-954-320-411-3, 2012 г.

Студията е теоретично социалноисторическо обобщение, предхождано и стъпващо върху резултатите от изследванията в „Мрежите на прехода“ – „Правото на прехода“ и нормативния секторен анализ на енергийния сектор в България, съдържащ се в „Черните дупки на българската енергетика“ София, ИК „Изток – Запад“ (в съавторство с И.Чалъков и Т.Митев), 2011, ISBN 978-954-321-801-1, както и резултатите от интердисциплинарния международен проект „Shaken Order“, реализиран в „Центъра за академични изследвания“ – София в периода 2007 г. – 2009 г. Те са подкрепени от резултатите и изводите, натрупани в хода на девет национални представителни емпирични социологически изследвания, проведени съвместно с колежата проф. И.Чалъков и гл. асистент Д.Кискинова на различни аспекти на нормативната, правораздавателната и пенитенциарната система у нас, възложени от Министерство на правосъдието в периода 2005 г. – 2010 г.

Като цяло студията отхвърля доминиращите разнообразни обяснителни модели за незавидното кризисно състояние на българската съдебна система днес, тъй като всички те, почти без изключение, акцентират предимно върху институционално-процедурните и нормативно-законодателните проблеми на системата. Без да отричаме тяхното наличие и важност трябва да бъде казано следното.

Първо, очертаните проблемни зони не са причина, а **следствие** от драстичното кризисно състояние на българското правосъдие, тъй като видимите дефекти на правораздаването са само резултат от цялостната социална неефективност на модерното право в България. Такъв проблем обаче не се вижда, този подход не е популярен и подобен анализ не се толерира, като мащабният социален проблем – този за социалното място и ефективност на официалното право, се подменя с институционален - този за съда и правоприлагането. А той се декомпозира до поредица от организационно-технически и нормативни дефицити. Така социалният проблем се свежда до институционален, а институционалният до технически. Само че ако ни е позволено да перифразираме: социологията не е технология.

За подмяната на проблема и представянето му предимно като комплекс от процедурно-нормативни и финансово-материални дефицити допринасят две групи причини. Първата се корени в подвеждащата видимост на нормативната и правораздавателната инфраструктура, нейните дейци и тяхната дейност. За позитивистката социална наука, и особено за нейната издънка – позитивистката юриспруденция (най-вече за т.нар. теория на правото), няма нищо „по-естествено“ от това да се концентрира върху описателните организационни и нормативни аспекти на явлението. Поради което както за нея, така и за всекидневното съзнание остават невидими тъкмо базисните обществени предпоставки, произвеждащи видимите недъзи на правосъдието в съвременна България. Нещо повече – „технологизирането“ на проблема, вкарването му в руслото на безкрайните нормативно-описателни таксономии, му придава от една страна характер на привидна „научност“, а от друга страна го прави обществено и

политически „беззъб“. По този начин, съзнателно или не, технологизирането на социалния проблем и прехвърлянето му в полето на хрисимия процедурен дебат стабилизира настоящето статукво и маскира съществуващи мощни социално-групови интереси, които са заинтересовани именно от подобна операция.

В този смисъл студията притежава **приносни моменти в две основни направления:**

Първо, извеждането на правото като „естествен“ централен регулатор тясно свързан с генезиса на модерното капиталистическо общество и поради това социално ефективно в неговия социален контекст. Същевременно отричаме наличието на някакъв универсален правен модел – модерно право, който да служи като единствен ориентир и еталон за явлението. Съвършено накратко – модерното право е правото на западното общество, в което то не случайно играе централна регулативна роля. С експанзията на капитализма – особено през 19 и 20 в. този модел се представя за единствено възможния. „Историческият комунизъм“ като инвариант на модерно общество предлага обаче друга социална реалност, която не може и не бива да се обяснява през призмата на западния модел.

Оттам, дефинирането на социалистическия регулаторен модел, в който т.нар. социалистическо право е вариант и форма на модерно право, но играещ подчинена роля в глобалния регулаторен модел на социалистическото общество.

Трето, дефиниране на глобалния регулаторен модел на социалистическото общество като вариант на модерно общество. Дефинираме регулативната система на социализма като сложно преплетена бинарна двойка между формален законов корпус със съответната му правосъздаваща и правоприлагаща институционална инфраструктура и „вътрешен“ партийно-политически регулативен механизъм, чиято грижа са сърцевинните политически, военни и икономически обществени процеси. Между тези два елемента на бинарната регулация съществува много сложна и исторически преплетена диалектика на съществуване. Юридическата „съставляваща“ притежава няколко принципни характеристики, които явно я отличават от претендиращия за универсален модел на „модерното право“. На първо място това е формална нормативна система, чиито източник и продуцент е партийно-номенклатурната върхушка, а непосредствен оформител на техническо и процедурно ниво – съответните държавно-административни органи. Следователно тук и помен няма от „децентрираните“ форми на създаване на „модерното“ право. Причината е повече от ясна: държавно-партийна система, чиято първа грижа е преднамереното моделиране и контрол на съвкупния социален живот: такава система „по определение“ изключва институционален плурализъм като базисна предпоставка за изработване на глобалните нормативни решения.

На следващо място, приложното поле на тази нормативна система е с различни степени на валидност и приложимост. Така има сфери: семейноправни отношения, имуществен статус на гражданите и т.н., които не са с базов структуроопределящ характер. В тези сфери законовият сегмент действа относително плътно във всичките си измерения. Има полета, в които е налице дублаж в регулацията: един път като изработване на партийнополитическо и административно ниво и втори път само „обличане“ на вече взетото предварително решение в юридиконормативни одежди. Такъв е типът регулация, валиден най-вече в сферата на икономическите и административни решения. Т.е. това е „тежкото“ ядро на системата. Най-сетне съществуват зони, в които нормативният сегмент служи само като фасада или декорация:

социалистическият конституционализъм, политическата система, горните етажи на правораздавателната система, правата на гражданите и т.н. По този начин юридическата система на социализма образно може да бъде оприличена на пулсиращи нормативни регулационни кръгове, като най-силна валидност имат тези ѝ части, които се намират в периферията. Колкото повече погледът се придвижва към сърцевинните структуроопределящи (властови) обществени отношения, толкова повече нормативните „юридически“ форми играят ролята на прикриващи реалните пластове и правилата, по които те се движат. А тези правила нямат нищо общо с прикриващия ги юридически фон. Системата е йерархично изградена, т.е. нейната архитектоника възпроизвежда досущ социалната структура на социалистическото общество, а основна нейна характеристика е императивният властнически метод на регулация, т.е. т.нар. декретен характер на законодателството. Което е логично, доколкото централизираният йерархичен фасон на системата следва да може да функционира точно по такъв – отгоре надолу начин на издаване и реализиране на управленските импулси.

Оттам закономерният резултат – тъкмо структуроопределящите най-важни „сърцевинни“ обществени отношения при социализма по определение **изключват** правна форма на съществуване и реализация. **Следователно тази съществена особеност предопределя двойния регулативен „фасон“ на социалистическите общества - най-съществените за системата отношения да не бъдат юридизирани, въпреки наличните конституционни бутафории.** Тази особеност обаче е от изключително значение – тя предопределя както модусите и лимитите за съществуване и функциониране, така и **вторичността на правната система**; както нейните реални възможности, така и възможностите за пълнен произвол при нейната употреба, включително и чрез т.нар. „правоприложни“ органи. Обстоятелството, че ключовите властови групи структурират своите отношения извънправно предопределя и бутафорността, и пълното negliжиране на правния регулатор в последващия „преходен“ период, а оттам и драмата с „нестаналото“ правово общество на прехода. Твърдим обаче, че за това причините въобще не са технически, юридически или институционални. **Точно обратното – съществува дълбоко структурирана мрежа от отношения и интереси, които налагат точно такава, а не друго състояние на правовостта у нас.** Следователно ако по някакви неведоми причини все пак и въпреки всичко в условията на т.нар. „преход“ възникнеше някаква форма на „правово“ общество у нас, това би било не правило, а точно обратното – необяснима социална аномалия на фона на базовите обществени предпоставки, които мощно налагаха и налагат точно обратното – „неправова“ форма на съществуващите доминиращи социални връзки.

София, 30 юни 2016 г.

доц. д-р Иво Христов